

Recenzija knjige

Aleksander Trumić, *Yugo-monumen(Ti)tomanija*

Urednik *Borislav Stojkov*

OrionArt, 2020.

Knjiga *Yugo-monumen(Ti)tomanija*, profesora urbane sociologije dr Aleksandera Trumića, koju su nakon smrti autora priredili i uredili Borislav Stojkov i grupa stručnjaka, predstavlja rezultat dugogodišnjeg Trumićevog razmišljanja, beleženja, istraživanja, zaključivanja o ličnosti i delu srpskog (jugoslovenskog) arhitekta Bogdana Bogdanovića. Autor Trumić, koji je B. Bogdanovića poznao profesionalno, kao student, i lično, kao kolega i sagovornik, formom specifično strukturirane knjige i putem intervjua prezentuje, kako sopstvene lične stavove i zapažanja, tako i misli Bogdanovića na originalan, zanimljiv i intrigantan način. Osnovna zamisao je objašnjavanje i razotkrivanje suštine bića arhitekta Bogdanovića, nastojanje da se rasvetle kontroverze u tumačenju njegovog dela i celokupne njegove profesionalne aktivnosti, kroz prizmu pozicije kreativnog intelektualca-pojedinca u kontekstu složene i turbulentne društveno-političke situacije bivše Jugoslavije, potomje Srbije i Evrope.

Knjiga je podeljena na dva dela – prvi je posvećen opusu B. Bogdanovića, a drugi je mnogo obimniji i u njemu se, kroz dijalog dva autora, nižu promišljanja, teme, dileme, problemi sa kojima se Bogdanović susretao u svom profesionalnom radu i životu. Prvi deo, indikativnog naziva *Tit(an)omanija*, bavi se njegovim impozantnim opusom memorijala *Međ oblacima i spomenicima*, koji mapira celokupnu tadašnju Jugoslaviju spomenicima-monumentima-nekropolama podignutim u čast pobede i stradanja naroda sa ovih prostora. Autor prikazuje Bogdanovićeve dela vizualizujući mapu Jugoslavije posmatranu iz aviona kojim pilotira čuveni arhitekta-avijatičar Aleksandar Deroko dok nadleće zemlju i fokusira Bogdanovićeve monumente. Mapiranje i opisi, komentari, opaske, upitanost koje je Trumić zabeležio o brojnim spomenicima često su subjektivna zapažanja bez uporišta u objektivnom sagledavanju značaja, značenja i uloge koju su ti spomenici imali, ali sadrže romantičnu poetičnost, gotovo zanesenost, vezanu za duh tadašnjeg doba.

Drugi deo knjige je dijalog-intervju sa Bogdanovićem kojim se otkrivaju neki od prelomnih trenutaka u njegovom životu. Pitanja zbog čega je otišao sa beogradskog Arhitektonskog fakulteta, šta misli o Beogradu, studentskim demonstracijama 1968, mestu gradonačelnika Beograda, odlasku u Beč idr. ređaju se u odeljcima: *Riječ gradoslovne mudrosti* sa segmentima *Uvod u gradoslovlje*, *U sobi izgubljenih koraka*, *Mržnja i ljubav*, *Kamen u svim vidovima*, *Groznica*, *Lirika oblika*, *Propali san o novoj školi*, *Theatrum sapientiae nocturnae*, *Bratstvo zlatnih i crnih brojeva*, *Krug sa četiri točka* idr. Autor prati Bogdanovićeve biografiju: prve godine studija, napredovanje u struci, profesuru na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu, članstvo i odlazak iz SANU. Takođe, tu su pitanja o arhitekturi uopšte, magiji brojeva, znamenitim graditeljima, uz afirmaciju osobitih stavova Bogdanovića kao što su: *Čovek bez*

zavičaja je slobodan čovek, ili ... naslijeđe treba čuvati, i to ne samo kao umetničko delo – to se samo po sebi podrazumeva! – nego i kao potvrdu dostignutog stupnja društvene svesti. Odnos prema rodnom gradu Beogradu, koji je obeležio ceo njegov život, možda simbolično iskazuje sledeća rečenica: Mrak se u moj grad ne spušta ni sa Zvezdare, ni sa Avale, ni sa Topčiderskog brda. Mrak nailazi iz mračne vode naše severne reke, penje se, hvata se grada kao mokra, blatnjava, zla biljka. Mrak plazi odozdo nagore.

Slede odeljci: *Gradograditelj – O arhitekturi* sa segmentima *O knjigama i nagradama, Snovidljiva utopija, Libidopolis – grad ni na nebu ni na zemlji, Otkopavanje mauzoleja u Popini* idr. sa dijalozima koji prate Bogdanovićeve dela i zapazanja kao što je: *Odavno sam počeo da se interesujem za govor formi, za one poruke koje mogu da izražavaju arhitektonski simboli. Shvatio sam da se u memorijalnoj arhitekturi krije velika mogućnost saopštavanja nekih složenih čovekovih ideja.* U odeljku *Gradomrzac – O urbanoj politici* razgovara se o životu i arhitekturi u carskom Beču, analizira promena u zemljama tranzicije, osećaju se nostalgija, ljutnja, razočarenje, strah, sve vezano za smisao života. Tu se knjiga završava uz setnu rečenicu: *Upravo zato ovde samujem, nemam gde da se vratim, pa se prepuštam osećanju da sam zaboravljen, što možda i jesam, i ubeđujem se da me više niko ne zna, da me se više niko ne seća.*

Celokupna knjiga prati raznolikost jezika i upotrebu pisama na ovim prostorima, a sve vezano za ambijent u kom je živio i radio B. Bogdanović. Tako, sve što Bogdanović govori je napisano na ćirilici, ili na nekom od jezika koje koristi: francuskom, latinskom, nemačkom, dok su Trumićeva pitanja i opaske na latinici, ili takođe na jezicima koje koristi. Obilje vizuelnog materijala, opštih ilustracija, Bogdanovićevih (stručnoj javnosti nepoznatih) crteža i fotografija dodatno obogaćuje knjigu. Važno je pomenuti da Trumić Bogdanovića u knjizi oslovljava sa: „Protomajstore”, što je uvek ispisano na ćirilici i predstavlja osobit vid dubokog poštovanja.

Knjiga *Yugo-monumen(Ti)tomanija* predstavlja zanimljivo i važno štivo-svedočanstvo za sve one koji se interesuju za ličnost B. Bogdanovića, njegove levičarske kosmopolitske stavove, uz pocrtavanje nadrealističkih umetničkih ubeđenja, kao i za sve druge koje interesuje rasvetljavanje doba posleratne socijalističke Jugoslavije, ali i vremena nakon njenog raspada. Važan doprinos u razumevanju doba svakako su autorizovane reči B. Bogdanovića, verodostojno svedočanstvo bitno pri sklapanju komplikovane i slojevite slike vremena druge polovine dvadesetog veka na tlu Srbije.

dr Dijana Milašinović Marić